

Garai-Fodor Mónika

A kompetenciák, ismeretek fontosságának megítélése a koronavírus hatására generáció specifikus elemzésben

Assessment of the Importance of Competencies and Knowledge in a Generation-Specific Analysis on the Impact of the Panedmic Issues

Összefoglalás

A fontosnak és hasznosnak vélt ismeretek, készségek és kompetenciák köre folyamatosan változik, hiszen számos tényező együttes hatása alakítja preferencia-rendszerünket a tanulás és az azzal megszerzett ismeretek megítélését tekintve is. A tanulmány fókuszában annak elemzése áll, hogy a pandémia milyen ismeretek, kompetenciák felértékelődését vonta maga után. Hogyan látják az egyes generációk a kutatásban vizsgált tudáselemek szerepét, fontosságát. Primer kutatás keretében igazolni tudtam, hogy a koronavírus hatására felértékelődtek a tudatosabb magatartás aspektusai, úgy mint egészségorientáció, biztonságra törekvés (H1). Továbbá bizonyítást nyert, hogy a pandémia hatásán túl igaz, hogy az életkor (generációhoz tartozás) befolyásolja az egyes kompetenciák fontosságának megítélését (H2).

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: M10, M19

Kulcsszavak: kompetenciák, pandémia, generációk

Summary

The range of knowledge, skills, and competences that we consider important and useful is constantly changing, as a combination of factors shapes our preferences about learning and the knowledge, we acquire through it. The focus of this paper is to analyze what kind of knowledge and competences have been valorized by the pandemic. How each generation perceives the role and importance of the knowledge elements studied in the research. In the context of primary research, I was able to prove that the impact of the pandemic has led to an increase in the importance of aspects of more conscious behaviors, such as health orien-

DR. HABIL GARAI-FODOR MÓNIKA PHD, egyetemi docens, Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar, (fodor.monika@kgk.uni-obuda.hu).

tation and safety orientation (H1). Furthermore, it was proven that, in addition to the impact of the pandemic, it is true that age (generational affiliation) influences the perception of the importance of certain competences (H2).

Journal of Economic Literature (JEL) codes: M10, M19

Keywords: Competences, pandemic, generations

BEVEZETÉS

A tanulás az emberi viselkedés hosszú távú és szisztematikus megváltoztatása a korábbi tapasztalatok alapján. A tanulás az információfeldolgozás és -tárolás komplex folyamata, mely nagymértékű változáson ment keresztül az utóbbi években, mind az infotechnológiai makrohatások, mind a pandémia okozta kihívások következtében.

A priorizált képességek, ismeretek rendszere folyamatosan változik, melyhez a felsőoktatási intézményeknek is alkalmazkodni kell. Egyszerre kell megfelelni a munkaerőpiaci kihívásoknak, a hallgatói igényeknek, és ebből az aspektusból különösen hangsúlyos a generáció-specifikus kihívások köre.

A pandémia kifejezetten nagy hatást gyakorolt az oktatásra, hiszen annak technológiai feltételeit is megváltoztatta – *lásd online oktatásra történő áttérés* – és egyben felértékelte olyan készségeket, ismereteket, melyekre a vírushelyzet előtt nem, vagy kevésbé fókuszált az oktatás.

A tanulás mint pszichológiai folyamat is egyfajta alkalmazkodás, magatartásváltozás. A pandémia számos aspektusból követelt újféle ismereteket, készségeket, melyek megismerése és generáció-specifikus elemzése meglátásom szerint hasznos támpontokat szolgáltathat a felsőoktatásban működő szakembereknek.

Nem véletlen, hogy számos kutatás foglalkozik azzal, hogy milyen megoldások, módszerek és tartalmak lehetnek relevánsak és élménydúsak a hallgatók oktatásában a pandémia idején, különös tekintettel az online platformok előre törésére (Dávid et al., 2020; McLoughlin–Lee, 2010; Al-Adwan–Smedley, 2012; Kolbach, 2018). Ezen tanulmányok a tanulás eredményességét meghatározó tényezők elemzésére, az oktatás módszertanának és eszközrendszerének a tanulás kimenetelére gyakorolt hatását vizsgálják. További tanulmányok már kifejezetten az online és hibrid oktatás kapcsán elemzik a kompetenciákat és arra a következtetésre jutottak, hogy a kognitív elköteleződés kompetenciája (cognitive engagement competence) a legmeghatározóbb a sikeres tanulás folyamatában (Jun et al., 2020). Guerrero és szerzőtársai (2018) olyan modellt validáltak, mely az eredmények szerint segít az online oktatási módszerek esetén is a kompetencia-alapú tanulásban, a diákokat hozzásegíti a kívánt kompetencia-szintek eléréséhez.

Perry és szerzőtársai (2022) olyan átfogó online tanulási eszközöket és szolgáltatásokat teszteltek, amelyek támogatják a hallgatók reflektív gyakorlatát, és ezáltal a foglalkoztathatósági kompetenciákat fejlesztik.

ELMÉLETI KITEKINTÉS

A tanulás pszichológiai megközelítése

A fogyasztói magatartás magyarázatának egyik kiemelten fontos területét adják a tanulóval kapcsolatos elméletek. A „próba szerencse (trial and error) tanulás” elméletétől kezdve az „intelligens tanulás” elméletéig sokféle koncepció terjedt el. Valamennyi elmélet a saját nézőpontját integrálja a tanulás magyarázata során (Keményné, 1989).

A pszichológiában a tanulóval kapcsolatos jelenségek értelmezésével foglalkozik a behaviorista szemlélet, mely az ingerek és a válaszok közötti kapcsolatot elemzi. A „próba szerencse” alapú tanulóhoz kapcsolhatók az inger-válasz elméletek (Stimulus-Reaction Theory, azaz S-R elméletek), amelyekkel a klasszikus és az operáns kondicionálás magyarázhatók (Pléh–Boross, 2006).

A kognitív iskola elméletei azokban a helyzetekben lényegesek, amikor a magatartást nem lehet visszavezetni egy egyszerű inger-válasz mintára, hanem a probléma megoldása a helyzet komplex megértésén alapul. Az inger és a válasz közti szabályok, stratégiák a kognitív nézőpont keretében kerültek integrálásra ezekben a tanulási elméletekben.

A biológiai elmélet az idegrendszer és az agy működésére fókuszáltnan adja a tanulás megértésének harmadik alapkövét.

A pszichológiában négyféle tanulást különböztetnek meg (Atkinson, 1999):

- A habituáció (megszokás) a tanulás legegyszerűbb formája, amelynek során az egyén figyelmen kívül hagyja azokat az ingereket, amelyek számára már ismerőssé váltak, és nincs komoly következménye annak, ha ezekre az ingerekre nem reagál. Például, egy idő után már nem halljuk az óra ketyegését.
- A klasszikus kondicionálás, amely során olyan asszociációk alakulnak ki, amelyek eredményeként az ember megtanulja, hogy bizonyos események együtt járnak, egy meghatározott eseményt mindig egy másik követ.
- Az operáns kondicionálás, amely alkalmával azt tanulja meg az ember, hogy egy általa adott válasz milyen következménnyel (pozitív/elismerő vagy negatív/elutasító) jár.
- A komplex tanulás, amely az asszociációk kialakításán túl kiterjed a problémamegoldási stratégia kialakítására vagy a környezetről egy mentális (értelmi, észbeli) „térkép” megalkotására is.

A tanulás kognitív elmélete mindezekkel szemben nem az ingerekre adott válaszokból történő tanulást feltételezi, hanem álláspontja szerint a helyzet átlátása és megértése során tanulunk. A tanulás ezen elmélet szerinti alapja a megoldási lehetőségek felismerése (Meffert, 1992). A kognitív tanulási elméletek az aktuális helyzet sajátosságait hangsúlyozzák, és kevésbé alkalmasak a szokásszerű magatartási formák magyarázatára. A kognitívizmus (magyarul megismeréstudomány) tárgya az értelem mint a személyiség alrendszere és annak megismerése (Nagy, 2002; Virág, 2013). A kognitív tanulás legkomplexebb formája az érvelő gondolkodás, mely folyamatot kreatív gondolkodásnak is nevezik.

A KOMPETENCIA FONTOSSÁGA A TANULÁS KOMPLEX MEGKÖZELÍTÉSÉBEN

A tanuláselméletek és a tudás (ismeretek) megszerzésének fontosságát és komplexitását hangsúlyozzák azok a tanulmányok, elméletek, melyek a tudás, a megszerzett ismeret mellett, vagy épp sok esetben helyett a kompetenciák szerepét és jelentőségét hangsúlyozzák. A kompetencia különleges termelési tényező: piaci értékkel rendelkezik, így nem véletlen, hogy a közgazdasági aspektusú vizsgálat is nagy teret hódított a hazai és külföldi szakirodalomban (Kaucsek, 2000; Koncz, 2007).

A kompetenciáknak számos csoportosítása ismert a szakirodalomban. Beszélhetünk kulcs (elsődleges, a munkakör betöltéséhez nélkülözhetetlen) és speciális (másodlagos, továbbképzéseken, szakmai képzések során elsajátított) kompetenciákról (Karoliny-Póór, 2017).

A kompetenciák szintje szerint küszöb- és differenciáló kompetenciákat különíthetünk el. A küszöbkompetenciák azok, amelyekkel mindenkinek rendelkeznie kell az adott munkakör betöltéséhez, míg a megkülönböztető kompetenciák differenciáló jellegüknél fogva megmutatják, hogy kik azok, akik jobban teljesítenek, kiemelkednek az átlagostól (Boyatzis, 1982). Egy másik csoportosítás alapján személyes és szociális kompetenciákat különböztethetünk meg egymástól. Személyes a belső állapotunk, a potenciális erőforrásaink, a szociális kompetenciák a társas kapcsolatok kezeléséhez szükségesek, például az együttműködési képesség és a konfliktuskezelés. Egy újabb aspektusa a kompetencia-csoportosításnak a hard és soft kompetenciákat elkülönítő szemlélet, mely szerint a hard, azaz technikai kompetenciák objektívek és mérhetőek, míg a soft kompetenciák érzelmi alapúak, szubjektívek és mérésük nehéz (Hegyí, 2012).

Czobor (2003) szerint ezzel szemben a kompetenciák három szinten nyilvánulnak meg: egyéni, csoportos és szervezeti szinten. A mai modern információs társadalom jellegénél fogva a kompetencia megszerzése, kialakítása egy aktív folyamat, hiszen mindenkinek személyre szabott kompetenciái vannak, mellyel képesek vagyunk a mindenkori szituáció befolyásolására (Perry et al., 2014). Az egyes kompetenciák nagy szereppel bírnak a változásokhoz való alkalmazkodásban.

Az utóbbi éveket jelentősen meghatározó koronavírus pedig olyan változásokat eredményezett, melyek hatása több dimenzió mentén visszaköszön: gazdasági, társadalmi, szociális és pszichológiai aspektusból egyaránt nyomonkövethető a pandémia mindennapi életünkre gyakorolt befolyásoló ereje. Ebben a kihívásoktól bővelkedő időszakban különösen fontossá vált az alkalmazkodóképesség. Az oktatás aspektusából pedig fontos megnéznünk, hogy milyen tudás, ismeret, készség, képesség értékelődött fel az emberek szemében. A felsőoktatásban is folyamatos alkalmazkodás szükséges: a munkaerő-piaci igényekhez, a hallgatói elvárásokhoz, a diákok tudásszintjéhez, érdeklődési köréhez éppúgy, mint a releváns makrokörnyezeti hatáshoz, trendhez, kihíváshoz.

ÚJ KOMPETENCIÁK A DIGITÁLIS OKTATÁSBAN

A pandémia jelentősen átalakította az oktatás mindennapjait, a digitális oktatásra történő átállás nem pusztán a kommunikáció módjában bekövetkezett változás, hanem jelentős módszertani váltást jelentett a felsőoktatásban. A vírushelyzet megtanított mindnyájunkat alkalmazkodni és eddigi ismeretlen szabályok betartását követelte.

Az oktatás az utóbbi években radikális változáson ment keresztül a digitalizációnak, a technikai fejlődésnek köszönhetően. Az ipari társadalmat fokozatosan felváltotta az információs társadalom, majd a tudásalapú társadalom, amely teljesen átírta az emberek közötti kommunikáció rendjét és folyamatát. A 21. században a digitális kompetenciával való rendelkezés nemcsak az infokommunikációs technológiákhoz való hozzáférést és azok használatát jelenti, hanem magában foglalja a kapcsolódó és megfelelő ismeretek, készségek és attitűdök birtoklását is (Csiszárík-Kocsir, 2016, 2019; Garai-Fodor–Csiszárík-Kocsir, 2018a, 2018b).

Az online oktatás formáját, annak az oktatás módszertanára történő hatását számos hazai és nemzetközi kutató, oktató vizsgálta az elmúlt időszakban. Sajátos formái, és az online oktatás követelte kompetenciák vizsgálata során többek között a rugalmasság fontosságára hívják fel a figyelmet (Keengwe–Kidd, 2010; Dabbagh–Nannaritland, 2005).

A pandémia oktatásban résztvevőkre gyakorolt hatásait, az alkalmazott megoldásokkal kapcsolatos elégedettséget vizsgáló tanulmányok mellett kifejezetten a távolléti oktatás eredményeit vizsgáló tanulmányok szerzői is hangsúlyozzák, hogy fontos ismerni a tanulás alányának, a hallgatónak a kommunikációs szokásait, különösen az internethasználati szokásait ahhoz, hogy számára megfelelő, adekvát és eredményt hozó oktatási formát és segédanyagokat tudjunk biztosítani a felsőoktatás kínálati, oktatói oldalán.

Mivel a hazai és nemzetközi kutatások is igazolták, hogy az egyes kompetenciáknak nagy szerepe van a változásokban és a változások kezelésében, épp ezért lett a kutatásom egyik kiemelt kérdése, hogy miként változott az egyes kompetenciák, ismeretek fontosságának megítélése – a változásokhoz alkalmazkodást az eddigieknél soha jobban nem igénylő pandémia kapcsán (Al-Adwan, 2012).

A szakirodalomban ismertetett források is utalnak arra, hogy a mai netgeneráció, a digitális bennszülöttek gondolkodása, percepciója és ezzel együtt a tanulásfelfogása jelentősen eltér a korábbi generációkétól (Prensky, 2001; Bessenyei, 2010). Azaz mind a tanulás folyamata, mind az értékesnek és hasznosnak vélt kompetenciák, ismeretek megítélése generációnként eltéréseket hordoz. Primer kutatásomban épp a generációk közötti eltérést kívántam mélyebben vizsgálni, a vírushelyzet kompetenciák megítélésére kifejtett hatását generáció-specifikus aspektusból elemzem.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A tanulmányban ismertetett primer kutatás adatfelvétele 2020. május és október között zajlott, melynek keretében kvantitatív, és azt támogató pre-kvalitatív kutatást folytattam le. A kvalitatív kutatás fő célja pre-kutatásként a kvantitatív etap megalapozása, a kutatási célok és hipotézisek körvonalazása és a kvantitatív segédesszköz pontosítása, tesztelése volt.

A kvalitatív fázis keretében 10 „mini-fókuszcsoporthoz” interjút készítettünk, mely során az alanyok kiválasztása hólabda módszerrel történt, a mintavételi bázist pedig saját, aktív hallgatóink képezték. A kvalitatív kutatásra történő felhívást körükben osztottuk szét és az első tíz jelentkező maradt a végleges mintába, így az ő bevonásukkal folyt tovább a hólabda mintavételi technika a végleges interjúalany szám eléréséig. A „mini-fókuszok” egyenként 3-4 fő részvételével megvalósult, nem és életkor tekintetében heterogén összetételű csoportos, irányított beszélgetések voltak. A kvalitatív kutatás keretében fő cél a kvantitatív kutatás megalapozása, a sztenderdizált kérdőív véglegesítése és a kutatási hipotézisek körvonalazása volt.

A kvalitatív fázisban félig-strukturált vezérfonalat (guide) alkalmaztunk, melynek főbb témakörei: a különböző válságok ismerete, megítélése, a koronavírus válság hatásainak elemzése a vásárlói magatartásra, a válságok hatása a kompetenciák megítélésére (milyen tudás, ismeret értékelődött át a válságok hatására). Külön témakörben elemeztük a különböző banki szolgáltatások, bankválasztási preferenciák és a digitális banki szolgáltatások iránti igényt, mely a válságok hatásától független vásárlói preferencia-elemzésnek képezte alapját.

A kvalitatív fázis eredményeként véglegesítettük a kvantitatív kutatási segédeszközt, az egyes válaszalternatívák véglegesítésére – a kutatási segédeszköz előtesztelésére – is a kvalitatív eredmények fényében került sor. A sztenderdizált kérdőív témaköreinek kialakítása a releváns szekunder adatelemzés eredményeként valósult meg.

A kvantitatív adatfelvétel online megkérdezés formájában zajlott. Az alanyok rekrutálása hólabda mintavételi eljárással történt, mely során első bázisnak saját aktív hallgatóinkat használtuk, az online kutatási segédeszköz közvetlen e-mail címre történő megosztásával. Ennek eredményeként 6804 értékelhető kérdőívet kaptunk. A kutatási segédeszköz kizárólag zárt kérdéseket tartalmazott, nominális mérési szinten (egyes és többválasztásos kérdések formájában), továbbá metrikus skálákat (Likert-skála és szemantikus differenciál skála).

A sztenderdizált kérdőív témakörei az alábbiak voltak: válságok megítélése, válságok hatásának elemzése a digitális készségek, gazdasági ismeretek és menedzsment kompetenciák megítélésének fényében, a bankválasztás és a szolgáltató iránti lojalitás kérdése – banknál maradás feltételei. A kérdőívben csak zárt kérdéseket alkalmaztunk, nominális (szelektív, eldöntendő, kombinatív) és metrikus Likert- és szemantikus differenciál-skála, arányskála) mérési szinteken.

Jelen tanulmányunkban a kutatási projektünk kvantitatív fázisának részeredményeiről fókuszálunk. Azon belül is kiemelten kezeltük az egyes kompetenciák fontosságának megítélését, és szerepük, jelentőségük változását a koronavírus hatására az életkor szerinti különbségek fényében.

A kvantitatív eredmények feldolgozása során leíró statisztikát, kettő- és többváltozós elemzéseket alkalmaztunk SPSS 22.0 szoftver felhasználásával. Jelen tanulmányban a leíró statisztikai eredmények mellett a nominális és metrikus skálán mért eredmények összefüggésének vizsgálatához használt variancia-analízis módszerét alkalmaztunk, azon belül is az egyszempontos, több mintaátlag összehasonlítására alkalmas ANOVA módszert.

Egy metrikus függő változó átlagát hasonlítottuk össze kettőnél több csoport között. A post-hoc teszt alapján állapítottuk meg, hogy mely csoportpárok között volt szignifikáns eltérés. Ennek során a szignifikancia-értékeket vettük alapul az összefüggések meglétének megállapításához ($\text{sig} \leq 0,05$). A csoportátlagok összevetése mentén elemeztük a belső összefüggéseket az F-statisztikát alkalmazva, azaz a mintákon belüli átlagok varianciájának a varianciahányadosát figyelembe véve (Sajtos–Mitev, 2007; Malhotra–Simon, 2009). A tanulmányban ismertetésre kerülő összefüggés-vizsgálatok esetén, ahol az ANOVA-tábla szerinti szignifikancia érték 0,05 alatti volt, ott igazoltá vált, hogy az életkor-csoport (generáció) és a vizsgált változó (kompetencia fontossága) között az összefüggés fennáll, így az SPSS poszt-hoc teszt eredményei közül ezen adatokat emeltük ki és szemléltettük a kutatásban.

A kvantitatív kutatási fázis során fő céloom annak vizsgálata, hogy a pandémia milyen módon hatott a kompetenciák megítélésére, mely készségek értékelték fel és melyek kerültek háttérbe a mintaalanynok véleménye szerint. Ezen túlmenően azt is vizsgáltam, hogy az életkor (generációhoz tartozás) mennyire befolyásolja az egyes kompetenciákról alkotott véleményt.

A szekunder kutatási eredmények és a kvalitatív fázis konklúzióiként az alábbi kutatási hipotézisek validálására törekedtem a tanulmány keretein belül:

- H1: A koronavírus hatására felértékelődnek a tudatosabb magatartás aspektusai (egészségorientáció, biztonságra törekvés).
- H2: a pandémia okozta változásokon túl igaz, hogy az életkor (generációhoz tartozás) befolyásolja az egyes kompetenciák fontosságának megítélését.

A tanulmányban ismertetésre kerülő részeredmények prezentálásának logikai vázát a fent említett hipotézisek értékelése adja. A minta szocio-demográfiai főbb ismérvei a következők: a megkérdezett 6804 fő 50,6%-a férfi, 49,4%-a nő. A megkérdezettek mindössze 7,2%-a bír alapfokú, 57,2%-a középfokú végzettséggel, 26,3%-a alapdiplomával, valamint 9,3%-a mesterdiplomával rendelkezik. Életkor tekintetében elmondható, hogy a minta legnagyobb hányadát (39,4%) a Z generáció tagjai (18-25 év) adják. Őket követte 21,8%-kal a 26-35 év közötti és 17%-kal pedig a 36-45 év közötti válaszadók köre. A 46-55 év közötti mintatagok 13,1%-ban képviselték magukat a mintában, míg az 55 évnél idősebb kitöltők mindössze a minta 8,5%-át tették ki.

ISMERETKÖRÖK ÉS KOMPETENCIÁK FONTOSSÁGÁNAK MEGÍTÉLÉSE A PANDÉMIA KAPCSÁN

A kutatás első etapjában a vizsgálatba vont kompetenciák fontosságát értékeltettem az alanyokkal. Arra voltam kíváncsi, hogy mely képességek, készségek lettek prioritizáltabbak és melyek szorultak háttérbe a válság helyzet hatására a magyarok megítélése szerint (1. táblázat).

1. táblázat: A koronavírus kompetenciákra és ismeretkörökre gyakorolt hatása

Kompetenciák, ismeretkörök	Átlag (ahol 1= teljes mértékben leértékelődött 4 = teljes mértékben felértékelődött)	Szórás
pénzügyi kompetenciák	2,85	0,89
általános gazdasági tudás	2,78	0,84
egészségügyi tudás	3,09	0,91
projektszemlélet	2,71	0,87
információszerzés és értékelés képessége	2,91	0,91
rugalmasság, agilitás	2,99	0,90
stratégiai szemlélet	2,89	0,91
tudatosabb döntéshozatal	3,00	0,91
biztonságtudatosság, biztonságra törekvés	3,04	0,92
szociális együttműködési készségek, képességek	2,95	0,92

Forrás: saját kutatás, N=6804 fő

Az egészségügyi tudás értékelődött fel leginkább a válaszok alapján, mely eredmény nem meglepő, hiszen a pandémia kapcsán számos vonatkozásban teret kaptak a prevenciót, a higiéniai és egészségvédő szabályok fontosságát hangsúlyozó kommunikációs üzenetek. Az egészség egyébként is preferált szempont a magyarok értékítéletében, melyet számos korábbi, értékorientációra irányuló kutatás is igazol (Garai–Fodor, 2022; Garai–Fodor et al., 2022).

A pandémia hatására a minta véleménye szerint felértékelődött a tudatosabb döntéshozatal és a biztonságtudatosság, a biztonságra törekvés készsége is (H1 beigazolódott). Szintén nem meglepő eredmények, hiszen a vírushelyzet egészségünk mellett gazdasági következmények terén is nagyfokú változásokat hozott, mely egyértelműen a tudatosabb, megfontoltabb döntéshozatalt várta el a mindennapok szintjén az emberektől.

A társadalmi és szociális hálók meggyengültek, a számos tiltás következtében az emberek még inkább eltávolodtak egymástól, mely a biztonságérzetet tovább csökkentette. A biztonság ma már fogyasztói trendkutatásokból is tudjuk, hogy nem csak a fizikai értelemben vett biztonságot jelenti, hanem sokkal inkább az adatok, a hozzánk kötődő információk biztonságban tudását (Töröcsik, 2011; PwC, 2016). Így a minta véleménye, miszerint a pandémia még inkább rávilágított a biztonságtudatosság szükségességére, összecseng a fogyasztói trendekkel.

A kutatás következő fázisában variancia-analízis segítségével vizsgáltam meg, hogy van-e, és ha igen, milyen eltérés az egyes életkor szegmensek között a vizsgált kompetenciák fontosságát tekintve a pandémia idején (2.táblázat).

2. táblázat: A kompetenciák és ismeretek fontosságának megítélése a pandémia idején generáció-specifikus aspektusból

Kompetenciák, ismeretkörök	Életkor csoportok	N	átlag	szignifikancia érték
pénzügyi kompetenciák	18-25 év	2688	2,92	0,0002
	26-35 év	1490	2,80	
	36-45 év	1156	2,81	
	46-55 év	882	2,87	
	56-65 év	349	2,89	
	65 év felett	239	2,80	
	minta átlag	6804	2,86	
általános gazdasági tudás	18-25 év	2688	2,81	0,0240
	26-35 év	1490	2,72	
	36-45 év	1156	2,77	
	46-55 év	882	2,82	
	56-65 év	349	2,79	
	65 év felett	239	2,76	
	minta átlag	6804	2,78	
egészségügyi tudás	18-25 év	2688	3,19	0,0000
	26-35 év	1490	2,98	
	36-45 év	1156	2,99	
	46-55 év	882	3,18	
	56-65 év	349	3,09	
	65 év felett	239	3,01	
	minta átlag	6804	3,10	
projektszemlélet	18-25 év	2688	2,64	0,0000
	26-35 év	1490	2,68	
	36-45 év	1156	2,80	
	46-55 év	882	2,84	
	56-65 év	349	2,77	
	65 év felett	239	2,83	
	minta átlag	6804	2,72	

Kompetenciák, ismeretkörök	Életkor csoportok	N	átlag	szignifikancia érték
információszerzés és -értékelés ké- pesége	18-25 év	2688	2,93	0,0029
	26-35 év	1490	2,89	
	36-45 év	1156	2,87	
	46-55 év	882	3,00	
	56-65 év	349	3,02	
	65 év felett	239	3,00	
	minta átlag	6804	2,93	
rugalmasság, agilitás	18-25 év	2688	3,02	0,0000
	26-35 év	1490	2,93	
	36-45 év	1156	2,98	
	46-55 év	882	3,11	
	56-65 év	349	2,93	
	65 év felett	239	2,88	
	minta átlag	6804	2,99	
stratégiai szem- lélet	18-25 év	2688	2,91	0,0014
	26-35 év	1490	2,83	
	36-45 év	1156	2,92	
	46-55 év	882	2,98	
	56-65 év	349	2,99	
	65 év felett	239	2,87	
	minta átlag	6804	2,91	
tudatosabb dön- tészozatal	18-25 év	2688	3,07	0,0000
	26-35 év	1490	2,95	
	36-45 év	1156	2,93	
	46-55 év	882	3,09	
	56-65 év	349	3,03	
	65 év felett	239	2,90	
	minta átlag	6804	3,01	

Kompetenciák, ismeretkörök	Életkor csoportok	N	átlag	szignifikancia érték
biztonságtudatos- ság, biztonságra törekvés	18-25 év	2688	3,12	0,0000
	26-35 év	1490	2,93	
	36-45 év	1156	3,01	
	46-55 év	882	3,18	
	56-65 év	349	3,06	
	65 év felett	239	2,90	
	minta átlag	6804	3,06	
szociális együtt- működési készsé- gek, képességek	18-25 év	2688	2,99	0,0000
	26-35 év	1490	2,84	
	36-45 év	1156	2,95	
	46-55 év	882	3,14	
	56-65 év	349	3,03	
	65 év felett	239	2,97	
	minta átlag	6804	2,97	

Forrás: Saját kutatás N=6804 fő, variancia-analízis, (One-Way-Anova, Post Hoc Multiple comparisons, LSD)

Az eredmények fényében azt tapasztalhattam, hogy minden egyes kompetencia fontosságának megítélése és az életkor között összefüggés van (H2 beigazolódott).

A 18-25 éves korosztályra jellemző, hogy a pénzügyi kompetenciákat, a gazdasági, pénzügyi tudást és a tudatosabb döntéshozatal képességét, továbbá a biztonságorientált magatartást mintaátlaghoz és a többi korosztályhoz képest is fontosabbnak tartotta.

A projektszemléletet a legfiatalabbak értékelték a legkevésbé fontosnak, ami azt gondoljuk, hogy nem meglepő, hiszen nem ebből a korosztályból kerülnek ki nagy arányban az ilyen képességeknek leginkább birtokában lévő vezetők, középvezetők. A fiatal életkor magyarázhatja ezen kompetencia háttérbe szorulását esetükben.

A 26-35 éves korosztály sajátos vonása, hogy a biztonság-tudatosság és az információszerzés képessége kivételével valamennyi kompetenciát a minta-átlaghoz és a többi korcsoporthoz képest viszonyítva is ők tartották a legkevésbé fontosnak.

A mintaátlaghoz leginkább közeli értékeket a 36-45 éves korosztály mutatta, amely alól egyedül kivétel az információszerzés képessége, melyet ők értékelték legkevésbé mérvadónak.

A 46-55 éves korosztály tagjai minden vizsgált kompetenciát átlagon felül fontosnak értékelték, és a legtöbb esetben ők adták valamennyi kompetencia-fontosságra a legnagyobb, vagy második legnagyobb átlagértéket. Ez az információszerzés és projektszemlélet esetében igaz a 65 év feletti megkérdezettekre is. Az 56-65 éves korosztály kizárólag a projektszemléletet értékelték fontosabb kompetenciának a többi korosztályhoz képest. Ezen eredményeket – meglátásom szerint – a két korosztályra jellemző bővebb tapasztalatok, munkában és esetleg a vezetésben megszerzett empirikus élmények indokolják.

ÖSSZEGZÉS, KONKLÚZIÓK

A pandémia számos területen hozott változást az életünkbe. A felsőoktatásban is komoly technológiai és tartalmi változások zajlottak, zajlanak a vírushelyzet okozta kihívásokra történő reakcióként. Fontos tudni megítélésem szerint, hogy melyek azok az ismeretek, kompetenciák, melyekre az emberek szerint leginkább szükség van ahhoz, hogy jól és eredményesen alkalmazkodjunk a kihívásokhoz. A kutatás eredményeként megállapíthatom, hogy az egészségünk és biztonságunk védelme, valamint a tudatosabb magaviselet a leginkább felértékelt készségek. Ezek fejlesztésére az oktatás mindennapjaiban is érdemes hangsúlyt fektetni. A digitális oktatás előtérbe kerülése még inkább felértékelte a biztonság szerepét az adatvédelem, az információkezelés terén, melyet a pandémia csak tovább fokozott. Az egészségügyi tudás abszolút a legfontosabb ismeretek közé kerültek, mely nem meglepő, hiszen mindennapjainkat korábban soha nem látott módon hatották át a vírusveszéllyel és a védekezéssel kapcsolatos információk, tájékoztatók. A vírushelyzet egy tudatosabb gondolkodást és magatartást vár el a minta szerint tőlünk, mely meglátásom szerint szintén kulcstényezője a sikeres alkalmazkodásnak.

A kutatás eredményeként sikerült igazolni, hogy az egyes vizsgált kompetenciák, ismeretkörök fontosságának megítélése generáció-specifikus jegyeket hordoz. A Z generációhoz tartozó fiatalok leginkább a gazdasági, pénzügyi tudást és a biztonságorientált magatartást tartotta fontosabbnak.

Az Y generáció tagjai épp a biztonságtudatosság és az információszerzés képességét nem érezték a pandémia hatására kifejezetten felértékeltnek, mely nem meglepő, hiszen ezen kompetenciákat az adott generáció alapvetően prioritizálja.

Az X generáció tagjai érzékelték legkevésbé a vírushelyzet kompetenciákra gyakorolt felértékelő, vagy épp jelentőséget csökkentő hatását. E generáció úgy tűnik, hogy stabil kompetencia-preferenciával bír, melyet a vírushelyzet sem formált jelentős mértékben át.

A baby boom generációhoz tartozó válaszadók a projektszemléletet értékelték igazán kimagaslóan fontosnak, mely leginkább a rájuk jellemző bővebb tapasztalatokkal magyarázható.

A kutatás egyik korlátjának tekintem, hogy egy strukturált kompetencia-listát használtam az elemzés során. Ezt ugyan validáltam a pre-kvalitatív kutatási fázis keretében, a következő kutatási fázisban mindenképp célszerűnek tartom bővíteni a kompetencia-listát.

A kutatás folytatásában fókuszálni kívánok a vállalkozói kulcskompetenciák vizsgálatára. A generáció-specifikus eltérések okán a kompetenciák fontosságának megítélését az egyéni értékorientációval összevetve is indokoltnak tartom vizsgálni a jövőben. Ennek legfőbb oka, hogy a generációhoz tartozás legerősebb kötélkéje az adott közösséget jellemző értékek. Jelen kutatás eredményei meglátásom szerint rávilágítanak arra, hogy melyek azok a kulcsfontosságú területek – kompetenciák, készségek, ismeretek és attitűdök – melyek felértékelődtek a pandémia hatására. Az eredmények egyben rávilágítanak arra is, hogy milyen generációs sajátosságokat hordoz az egyes kompetenciák megítélése, mely segítséget nyújthat a felsőoktatásban dolgozók számára a differenciált készség- és tudásfejlesztéshez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Al-Adwan, Ahmad Samed – Smedley, Jo (2012): Implementing e-learning in the Jordanian higher education system: factors affecting impact. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology*. Vol. 8. No. 1. 121–135.
- Atkinson, Richard C. – Hilgard, Ernest (1999): *Pszichológia*. Ozirisz Kiadó, Budapest, 286-400. p.
- Bessenyei István (2010): Az unalom lázadása – digitális nemzedék az egyetemen. In: Dobó I. – Perjés I. – Temesi J. (szerk.): *Körszerű felsőoktatási pedagógiai módszerek, törekvések*. Konferencia előadások. Budapesti Corvinus Egyetem. NFKK Füzetek. 5. sz. 40–49. http://unipub.lib.unicorvinus.hu/1231/1/NFKK_5_vegleges.pdf
- Boyatzis, Richard E. (1982): *The Competent Manager: A model for effective performance*, Wiley, New York
- Csiszárík-Kocsir Ágnes (2016): Etikuss pénzügyek, avagy a pénzügyek etikája: Vélemények egy kutatás eredményei alapján, *Polgári Szemle*, 12 : 4-6, 32-44.
- Csiszárík-Kocsir Ágnes (2019): Ügyfeleket megtartó banktermékek és a pénzügyi tudatosság kapcsolata, *Polgári Szemle*, 15 : 1-3, 145-157.
- Czobor Zsuzsa (2003): Kompetencia felmérés: Egy innovatív fejlesztési eszköz az oktatásban. *BGF Külkereskedelmi Kar, Szakmai füzetek*, 13.szám,8.p.http://elib.kkf.hu/okt_publ/c_002.pdf
- Dabbagh, Nada – Brenda, Banan-Ritland (2005): *Online Learning: Concepts, Strategies and Application*. Upper Saddle River. New Jersey
- Dávid Máté – Sasné Grósz Annamária – Veres Zoltán (2020): Hagyományos és online tanulási preferenciák a felsőoktatásban – A Covid-járvány kihívásai, *Hargitai Statisztikai Szemle*, 98. Évfolyam 7. Szám 839–857.
- Farkas Gáborné (2011): A személyiség kompetenciamező elmélete, *CEO Magazin* 2 (3) 41-43.
- Garai-Fodor Mónika – Csiszárík-Kocsir Ágnes (2018a): Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? *Polgári Szemle*, 14 : 1-3, 107-119
- Garai-Fodor Mónika – Csiszárík-Kocsir Ágnes (2018a): Értékrendalapú fogyasztói magatartásmodellek érvényessége a Z- és Y-generáció pénzügyi tudatossága esetén, *Pénzügyi Szemle*, 63 : 4, 518-536.
- Garai-Fodor Mónika (2021): Food Consumption Patterns, in a Values-based Approach, for Generation Z. *Acta Polytechnica Hungarica* 18: 11., 117-134.
- Garai-Fodor Mónika – Csiszárík-Kocsir Ágnes – Varga, János (2021): Az önkéntesség motivációs ereje értékrendalapú megközelítés a Z generációs fiatalok körében *Vezetéstudomány* 52: 10pp. 42-56.
- Guerrero, Roldán – Ana, Elena – Noguera, Ingrid (2018): A model for aligning assessment with competences and learning activities in online courses, *The Internet and Higher Education*, Volume 38, July 2018, Pages 36-46. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2018.04.005>
- Hegyí Hella (2012) : *Személy(iség) a kompetenciák mögött*, PhD értekezés, PTE, Pécs
- Jun, Xiao – Hong, Zheng Sun Lin – Tzu-Han, Lin – Mengyuan, Li – Zhimin, Pan – Hsu-Chen, Cheng (2020): What makes learners a good fit for hybrid learning? Learning competences as predictors of experience and satisfaction in hybrid learning space, First published: 07 May 2020, *British Journal of Educational Technology*, <https://doi.org/10.1111/bjet.12949>
- Karoliny Mártonné – Poór József (2017): *Emberi erőforrás menedzsment kézikönyv*, Wolters Kluwer, Budapest
- Kaucsek György – Simon Péter (2000): Kompetencia és vállalati siker OHE konferencián elhangzott előadások IV. *Személyügyi Hírlével* 2000.február, 13.
- Keengwe, Jared – Kidd, Terry T. (2010): Towards best practices in online learning and teaching in higher education. *Merlot Journal of Online Learning and Teaching*. Vol. 6. No. 2. pp. 533–541.
- Keményné dr. Pálffy Katalin (1989): *Bevezetés a pszichológiába*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Kolbach Bettina (2018): Egyetemisták olvasási és könyvtárháználattal szokásai a Pécsi Tudományegyetemen. *Könyvtár, Könyvtáros*. 27. évf. 3. sz. 5-16.
- Koncz Katalin (2007): Kompetencia alapú személyügyi tervezés. In: Tóthné Sikora Gizella (Szerk.) (2004): *Humán erőforrás menedzsment*. Miskolc: Bibor Kiadó. 229-258.

- McLoughlin, Catherine – Lee, Mark J. W. (2010): Personalised and self regulated learning in the Web 2.0 era: international exemplars of innovative pedagogy using social software. *Australasian Journal of Educational Technology*. Vol. 26. No. 1., 28–43. <http://dx.doi.org/10.14742/ajet.1100>
- Malhotra, Naresh K. – Simon Judit (2009): *Marketingkutatók*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Meffert, Heribert (1992): *Marketing*. Wiesbaden. 47–80.
- Nagy József (2002): *XXI. század és nevelés*. Budapest, Osiris Kiadó
- Perry, Heyman – Ellen, Bastianens – Anne, Jansen – Peter, van Rosmalen – Simon, Beausaert (2022): A conceptual model of students' reflective practice for the development of employability competences, supported by an online learning platform, *Education & Training*, ISSN: 0040-0912, DOI 10.1108/ET-05-2021-0161 <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/ET-05-2021-0161/full/pdf?title=a-conceptual-model-of-students-reflective-practice-for-the-development-of-employability-competences-supported-by-an-online-learning-platform>
- Pléh Csaba – Boross Ottilia (2006): *Bevezetés a pszichológiába*, Osiris Kiadó
- Prensky, Marc (2001): Digital natives, digital immigrants. *MCB University Press*. Vol. 9. No. 6. pp. 1–6. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- PwC (2016): Új generációk, új fogyasztók, új válaszok 19.p. https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/kikafogyasztok_web.pdf 2020.05.26.17:30
- Sajtos László – Mitev Ariel (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó
- Törőcsik Mária (2011): *Fogyasztói magatartás - Insight, trendek, vásárlók*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Varga Erika (2014): *A személyes kompetenciák átvértékelődése az emberi erőforrás menedzsment és a gazdasági felsőoktatás szögéből*, PhD értekezés, SZIE, 2014
- Virág Irén (2013): *Tanulásmódszerek és tanítási-tanulási stratégiák*, Médiainformaticai kiadványok, Eger